

**ЧЛЕН-КОРЕСПОНДЕНТ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ
ІГОР МИХАЙЛОВИЧ НАУМКО
(до 75-річчя від уродин)**

75-річний ювілей відзначив доктор геологічних наук, член-кореспондент НАН України, професор Ігор Михайлович Наумко. Знаний в Україні й за її межами геолог, мінералог-геохімік, багаторічний завідувач відділу геохімії глибинних флюїдів Інституту геології і геохімії горючих копалин НАН України, за понад пів століття плідної наукової, науково-організаційної, педагогічної та громадської діяльності він зробив вагомий внесок у розвиток геологічної науки. Його дослідження збагатили генетичну мінералогію, геохімію і термобарогеохімію, розширили уявлення про природу й еволюцію глибинних флюїдів, закономірності мінерало-, рудо- і нафтидоутворення. Багаторічна праця ученого – це приклад невтомного пошуку, принциповості й відданості науці, що залишило помітний слід в її розвитку в Україні.

Ігор Михайлович Наумко народився 10 червня 1951 року у с. Зубів Міст Кам'янсько-Бузького району на Львівщині у вчительській родині Михайла Йосиповича і Ганни Михайлівни Наумків. Через переведення батьків після відкриття Львівсько-Волинського кам'яновугільного басейну на терени Забужжя якийсь час його виховували бабуся і дідो у с. Велика Грушка. Дитинство і шкільні роки пройшли у Забузькому (Сокальському, тепер – Червоноградському) районі. У селі Корчів здобув восьмирічну освіту, а десятирічку із золотою медаллю закінчив у славній князівській і воєводській столиці –

місті Белзі. Тут, на берегах Солокії, Ігор зріс і сформувався як особистість, зміцнів його характер, виявилися перші паростки потягу до науки як підґрунтя подальших життєвих надбань. Про рідні терени Ігор Михайлович згадує із надзвичайним трепетом і приїжджає в рідні місця за найпершої нагоди.

Упродовж 1968–1973 рр. Ігор Наумко навчався на геологічному факультеті Львівського державного університету (ЛДУ) імені Івана Франка. На формування його професійного вибору вирішально вплинув брат матері – професор Михайло Іванович Куровець, який став для нього авторитетом і прикладом відданості геологічній науці.

Студентські роки Ігор Михайлович поєднував із активною дослідницькою роботою. Уже тоді він упевнено заявив про себе, як перспективного молодого науковця: виступав із доповіддю на науковій конференції в Одеському університеті (1971 р.), брав участь у Всесоюзному конкурсі студентських наукових робіт (1973 р.) та інших фахових заходах.

Після завершення навчання і захисту дипломної роботи на тему «Минералогия и условия формирования Прасоловского рудопроявления золота (Курильские острова)», виконаної за керівництва відомого мінералога, завідувачки кафедри мінералогії ЛДУ імені Івана Франка Ангеліни Андріївни Ясінської, він отримав диплом з відзнакою і кваліфікацію інженера-геолога за спеціальністю «геохімія».

У 1973–1975 рр. Ігор Наумко проходив службу у Радянській Армії. Надалі й донині свою долю пов'язав з відділом геохімії глибинних флюїдів Інституту геології і геохімії горючих копалин (ІГГГК) НАН України. Тут він виріс від інженера й аспіранта (1977–1980 рр.) до багатолітнього завідувача відділу (1994–2000 рр. та з 2001 р. і дотепер), посаду якого обійняв за конкурсом, сформувався як учений, розкрився як здібний організатор науки, доклався до розвитку вчення про мінералоутворювальні флюїди – фундаментальної науки про включення у мінералах: термобарогеохімії–мінералофлюїдології–fluid inclusions.

У 1987 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Условия формирования камнесамоцветной и редкометальной минерализации в гранитных пегматитах Украинского щита (по данным исследования флюидных включений)», у 2006 р. – докторську дисертацію на тему «Флюїдний режим мінералогенезу породно-рудних комплексів України (за включеннями у мінералах типових парагенезисів)».

Вчене звання старшого наукового співробітника зі спеціальності «геохімія» йому присвоєне 1996 р., вчене звання професора зі спеціальності «103 – Науки про Землю» – 2021 р. Членом-кореспондентом НАН України зі спеціальності «геохімія» Ігоря Наумка обрано 26 травня 2021 р.

Багато років Ігор Наумко віддав праці в адміністрації ІГГГК НАН України під керівництвом директора, видатного вченого академіка Володимира Забігайла. У 1987–1992 рр. – учений секретар Інституту, у 1992–1996 та 1997–1998 рр. – заступник директора з наукової роботи. У 1996–1997 рр. виконував обов'язки директора Інституту (за Постановою Президії НАН України). Водночас у 1994–2000 та з 2001 р. і дотепер – завідувач відділу геохімії глибинних флюїдів. З 2011 р. очолює Центр колективного користування науковими приладами «Газова хроматографія флюїдів геологічних об'єктів».

У науковому доробку Ігоря Наумка понад 600 наукових праць, у яких висвітлено широкий спектр фундаментальних і прикладних питань геохімії процесів мінералорудонафтидогенезу в різних флюїдодинамічних палеоситуаціях надр Землі, зокрема 12 монографій (у співавторстві): «Мінералоутворюючі флюїди постмагматичних утворень гранітоїдів Українського щита» (1987), «Розвиток науки в західних областях Української РСР за роки Радянської влади. 1939–1989» (1990), «Флюїдний режим мінералоутворення в літосфері (в зв'язку з прогнозуванням корисних копалин)» (1994), «Карпатська нафтогазоносна провінція» (2004), «Мінерали Українських Карпат. Силікати» (2011), «Комплексне освоєння газовугільних родовищ України на основі потокових технологій буріння свердловин» (2013), «Нетрадиційні джерела вуглеводнів України» (монографія, у 8 книгах: Книга VII. Метан вугільних родовищ, газогідрати, імпактні структури і накладені западини Українського щита (2013) та Книга I. Нетрадиційні джерела вуглеводнів: огляд проблеми (2014)), «Мінерали Українських Карпат. Процеси мінералоутворення» (2014), «Термобарогеохімія в Україні» (2021), «Гідро-біогенно-мантійна концепція походження вуглеводнів – запорука високоефективної пошукової технології» (2022), «Резерв нафтогазовидобутку Західного регіону України» (2022), шість довідково-бібліографічних видань, один препринт, дві інструкції, дві методичні рекомендації, дві методики, два Патенти України на корисну модель, понад 300 статей у вітчизняних і міжнародних рецензованих фахових виданнях. За керівництва Ігоря Наумка виконано десятки держбюджетних фундаментальних і прикладних госпдоговірних тем.

Учений – співавтор нової теорії синтезу і генези природних вуглеводнів: абіогенно-біогенний дуалізм та нової флюїдно-ліквіаційної гіпотези утворення самородномідної мінералізації і супутніх металів у траповій формації Західної Волині. Ювіляра вирізняє багатогранність наукових інтересів: досліджує флюїдний режим процесів мінералорудонафтидогенезу в різних геофлюїдодинамічних палеоситуаціях літосфери, встановлює геохімічні і термобарометричні параметри флюїдного середовища кристалізації мінералів, відтворює фізико-хімічну природу, просторово-часову послідовність прояву і мінливість параметричних характеристик флюїдів у рамках таких наукових напрямів у геології як «термобарометрія і геохімія газів прожилково-вкрапленої мінералізації у відкладах нафтогазоносних областей і металогенічних провінцій» та «надра Землі – природний фізико-хімічний реактор» і з'ясування їхньої ролі у формуванні корисних копалин. Ним охоплено дослідження геохімії і термобарометрії палеофлюїдів літосфери, реконструкцію фізико-хімічних умов мінералорудонафтидогенезу, вивчення процесів глибинної дегазації та флюїдного режиму тектоносфери, вирішення проблеми генези природних вуглеводнів і прогнозування рудних і вуглеводневих покладів тощо.

У підсумку Ігор Наумко створив термобарогеохімічну модель еволюції глибинних флюїдів – модель еволюції глибинних флюїдів (за включеннями в мінералах) як визначальне підґрунтя термобарогеохімічної-мінералофлюїдологічної моделі Землі (у розвиток геохімічної киснево-водневої (гідриднокарбідної) моделі Землі Миколи Семененка та мінералогічної моделі Землі Євгена Лазаренка). Вона стала підставою для розробки нової теорії синтезу

й генези природних вуглеводнів: абіогенно-біогенний дуалізм та нової моделі глибинного мінералонафтидогенезу (синтезу вуглеводнів і мінералів) у системі маґма–літосфера в межах розломних зон літосфери в середовищі абіогенного високотермобарного глибинного флюїду як одного з варіантів концепції полігенезу природних вуглеводнів.

У рамках означених наукових новацій з'ясовано основні чинники міграції, трансформації, диференціації та акумуляції флюїдів і розкрито фізико-хімічну природу та просторово-часову послідовність їхнього прояву у різних геофлюїдодинамічних палеоситуаціях. Так, у творчій співпраці з **Володимиром Калюжним, Оксаною Винар, Олександром Матвієнком** досліджено P – T -параметри і склад мінералоутворювальних флюїдів постмаґматичних утворень, генетично й просторово пов'язаних із гранітоїдами Українського щита, причому основну увагу приділено гранітним пегматитам і метасоматично зміненим гранітам щодо формування коштовнокам'яної, п'єзооптичної та рідкіснометалевої мінералізації. Разом із **Мирославом Братусем** виявлено генетичну спрямованість і фізико-хімічні умови метасоматичних процесів у золоторудних родовищах клинцівського типу в Українському щиті, показано взаємовідношення (поєднаність) параметрів: P – T , P – d і T – d – у створенні флюїдних тисків, зокрема надвисоких, у породно-рудному і вуглеводневмісному середовищі при маґматичних, метаморфічних і гідротермальних процесах. Спільно із **Зеноном Ковалишиним** окреслено мінералого-генетичні особливості кварцово-жильних рудопроявів у зонах тектономаґматичної активізації пізнього протерозою (Український щит) і неогену (Закарпаття). В контексті використання флюїдних включень у твердих тілах для реконструкції постседиментогенних палеофлюїдодинамічних ситуацій у співпраці з **Ігорем Зінчуком і Галиною Занкович** з'ясовано, що для процесів прожилково-вкрапленого мінералогенезу у відкладах Карпатської нафтогазоносною провінції і Львівського прогину характерна двофазова рівновага флюїдів, що зумовлено нерівноважним станом в ослаблених зонах за температури близько 200 °С. Це сприяло максимальному збереженню вуглеводнів у земній корі незалежно від їхнього генезису. Разом з **Йосипом Своренем** у рамках нової фізико-хімічної моделі мінералонафтидогенезу на засадах абіогенно-біогенного дуалізму створено нову теорію генезису і синтезу природних вуглеводнів, принциповою відмінністю якої є формування гігантських і надгігантських родовищ нафти і газу з неорганічних і органічних вуглеводневмісних сполук у складних фізичних, фізико-хімічних і геологічних умовах земної кори за визначальної ролі абіогенного високотермобарного полікомпонентного глибинного флюїду як головного джерела енергії та вихідних речовин для синтезу вуглеводнів і мінералів. На підставі аналізу даних про мінеральний склад, термобарогеохімічні і мінералого-петрографічні особливості нижньоедікарських міденосних вулканітів трапової формації Західної Волині разом з **Наталією Бацевич (Нестерович)** доведено визначальність флюїдно-ліквідаційної диференціації у формуванні самородномідного зруденіння в базальтах і обґрунтовано нову флюїдно-ліквідаційну гіпотезу походження самородномідної мінералізації у трапах. Оригінальністю відзначаються кристалогенетичні дослідження перспективно вуглеводневих і рудоносних комплексів разом з **Олександром Вовком**.

У підсумку підтверджено просторово-часову єдність шляхів міграції металоносних вуглеводневмісних флюїдів, пов'язаних переважно із зонами глибинних розломів, а також вплив глибинних флюїдних потоків на формування специфічних термобаричних і геохімічних ореолів та характерної вертикальної й латеральної зональності родовищ.

Обґрунтовано засади створення нових інноваційних технологій пошуків корисних копалин, оснований на дослідженнях флюїдних включень у мінералах, що передбачають пошуки родовищ нафти й газу одночасно з дослідженням генезису та синтезу вуглеводнів на атомно-молекулярному рівні, зафіксованому дефектами у кристалах мінералів.

Отримані фундаментальні результати сприяють реконструкції умов флюїдонасиченості надр і формування родовищ різної генези, дослідженню глибинної дегазації та флюїдного режиму літосфери, встановленню джерел і геохімічної спеціалізації флюїдів, відтворенню динаміки мінералогенезу та просторово-часової локалізації корисних копалин, з'ясуванню походження природних вуглеводнів. При цьому акцентовано на потенціалі термобарогеохімії для відтворення флюїдного середовища мінералонафтидогенезу і на відображенні у флюїдних включеннях процесів синтезу й міграції вуглеводнів та їхньої локалізації у покладах. Новаторські термобарогеохімічні-мінералофлюїдологічні підходи Ігоря Наумка зробили певний внесок у нову фундаментальну парадигму нафтогазової геології і геохімії – концепцію полігенезу природних вуглеводнів у надрах, що розширює ресурсний потенціал перспективних регіонів.

Належним є доробок Ігоря Наумка на педагогічній ниві. Упродовж 1993–1995, 2008–2010 та 2013–2015 рр. він головував у Державній екзаменаційній комісії з захисту дипломних робіт і проєктів випускниками геологічного факультету Львівського національного університету (ЛНУ) імені Івана Франка. У 1996–1997 рр. керував філією кафедри мінералогії та загальної геології на базі ІГТГК. У 2000 р. долучився до створення кафедри фізики Землі ЛНУ імені Івана Франка, на посаді доцента якої розробив спеціальні курси з геохімії флюїдів, мінералогії геосфер, космічної геології та гемології.

Офіційний опонент семи докторських і п'ятнадцяти кандидатських дисертацій, рецензент численних наукових видань: монографій, патентів, збірників, статей тощо, належно оцінити які дає змогу його високий рівень знань та ерудиція, широке коло наукових питань, якими він займається. Керівник Наукового семінару ІГТГК НАН України (в рамках наукової ради Відділення наук про Землю НАН України з проблеми «Геологія і геохімія горючих копалин») (2007–2024 рр.).

Ігор Наумко бере активну участь у роботі спеціалізованих учених рад, редколегій фахових журналів, наукових товариств, зокрема як член вченої ради ІГТГК НАН України; член спеціалізованих вчених рад з захисту докторських дисертацій: Д 35.152.01 в ІГТГК НАН України (заступник голови 2007–2021 рр.) та Д 26.192.01 у Державній установі «Інститут геохімії навколишнього середовища НАН України» (Київ); член секції раціонального природокористування Комітету з Державних премій України в галузі науки і техніки (Національної премії імені Бориса Патона); член національної редакційної колегії наукових видань: «Геологія і геохімія горючих копалин»

Наукові дискусії Ігоря Наумка (праворуч) та професора Володимира Павлишина (ліворуч) на VIII наукових читаннях імені академіка Євгена Лазаренка «МІНЕРАЛОГІЯ: СЬОГОДЕННЯ І МАЙБУТТЯ» (присвячено 150-річчю заснування кафедри мінералогії у Львівському університеті) (Львів–Чинадісве, 11–14 вересня 2014 р.)

ІГГГК НАН України (головний редактор); «Мінералогічний журнал (Mineralogical Journal)» ІГМР ім. М. П. Семененка НАН України; «Мінералогічний збірник» Львівського національного університету імені Івана Франка; член Українського мінералогічного товариства (УМТ), керівник первинного осередку при ІГГГК НАН України Львівського відділення УМТ; член Наукового товариства імені Шевченка (НТШ) (з 2017 р. – дійсний член НТШ), заступник голови Ревізійної комісії НТШ, голова Геологічної комісії НТШ; член Українського товариства дослідників флюїдних включень – колективного члена European Current Research on Fluid Inclusions (ECROFI), створеного у 1993 р., для якого базовим є відділ геохімії глибинних флюїдів Інституту (спорадичне здійснення координаційних заходів з проблеми); член ГО «Спілка геологів України»; національний представник в постійній комісії з метаморфізму Карпато-Балканської геологічної асоціації (КБГА) – The Carpathian Balkan Geological Association (CBGA) та ін.

Внесок науковця у розвиток Львівської термобарогеохімічної школи, визнаної в Україні й у світі, неодноразово відзначали почесними грамотами, дипломами і подяками, серед них Почесна грамота Президії НАН України і Центрального комітету профспілки працівників НАН України (2001 і 2011 рр.), «Медаль В. І. Лучицького» (2001 р.), Срібний нагрудний знак Спілки геологів України (2006 р.), Грамота ІГГГК НАН України (2011 р., 2021 р.), Медаль «За внесок у мінералогію» імені Є. К. Лазаренка (2017 р.), Ювілейна почесна грамота на честь 100-річчя НАН України (2018 р.), Грамота Львівської обласної ради (2019 р.) та ін. Фундаментальну працю «Комплексне освоєння газовугільних родовищ на основі потокових технологій буріння свердловин» було допущено до участі в конкурсі на здобуття Державної премії України в галузі науки і техніки 2014 р. та за підсумками конкурсу 2014 р. визнано серед переможців з оголошенням подяки Президента НАН України Б. Є. Патона.

Наставник нового покоління українських геологів, за науковими консультаціями і керівництвом якого троє його учнів захистили кандидатські дисертації,

а

б

Ігор Наумко доповідає (а) та головує (б, разом з Юрієм Колтуном) на Міжнародній науковій конференції «Геологія і геохімія горючих копалин», присвяченій 100-річчю від дня народження академіка Григорія Назаровича Доленка (Львів, 25 травня 2017 р.)

завершують написання кандидатських дисертацій три випускники аспірантури. Він та його учні гідно представляли українську науку на численних наукових форумах, конференціях. Удостоєний Відзнаки НАН України «ЗА ПІДГОТОВКУ НАУКОВОЇ ЗМІНИ» (Постанова Президії НАН України від 09 червня 2021 року).

Ігор Наумко відомий своєю громадянською позицією. У час повномасштабної російсько-української війни він та його сім'я не залишилися осторонь спільного випробування. Поряд із науковою працею Ігор Михайлович долучається до волонтерської діяльності. Його позиція – приклад відповідальності інтелігенції перед державою: служити Україні не лише словом і науковими здобутками, а й щоденною практичною допомогою.

Особливе почуття відповідальності й щирої турботи ювіляр завжди виявляє до «свого» відділу геохімії глибинних флюїдів, який став для нього не лише науковим підрозділом, а й осередком професійного становлення, творчих пошуків і вагомого внеску у розвиток усесвітньовідомої наукової школи з геохімії і термобарометрії флюїдів мінералоутворювального середовища.

Представлення Ігорем Наумком науковій спільноті учениці Наталії Бацевич під час її виступу із науковою доповіддю на XII наукових читаннях імені академіка Євгена Лазаренка «Мінералогія України: сучасний стан і перспективи» (Львів, 14–15 грудня 2022 р.)

Ігор Наумко з науковцями відділу геохімії глибинних флюїдів Інституту геології і геохімії горючих копалин НАН України під час плетіння маскувальних сіток для українських військових (зліва направо) Ігор ЗІНЧУК, **Ігор НАУМКО**, Лариса ТЕЛЕПКО, Наталія БАЦЕВИЧ (2026 р., Львів, вул. Наукова, 3а)

Колектив відділу геохімії глибинних флюїдів ІГГК НАН України (зліва направо): Юлія БЕЛЕЦЬКА, Тарас БРИНСЬКИЙ, Лариса ТЕЛЕПКО, Богдан САХНО, Лідія ДРУЧОК, Надія САВА, Йосип СВОРЕНЬ, **Ігор НАУМКО**, Ігор ЗІНЧУК, Лариса РЕДЬКО, Зоряна МАТВІЙШИН, Наталія БАЦЕВИЧ, Галина ЗАНКОВИЧ (2024 р.)

Ігор Михайлович – працелюбна й внутрішньо дисциплінована людина, для якої наука ніколи не була просто професією, а стала покликанням і способом життя. Його робочий день не вимірюється годинами, а визначається завданнями, які потрібно виконати, і цілями, яких слід досягти. Він завжди в русі – у пошуку нових ідей, у підготовці рукописів, у листуванні з колегами, у підтримці молодших співробітників.

У своїх електронних листах і виступах він часто повторює слова, що стали своєрідним девізом: «**Якщо не ми, то Хто?**», «**У праці - наша Сила, і Здоров'я, і Радість, і Гордість!**», «**З Нами Бог і Україна! Слава Україні!**». У цих простих, але глибоких фразах – його життєва позиція, його відповідальність перед наукою, колективом і країною.

Своїм прикладом Ігор Михайлович надихає колег і учнів: наполегливістю, вимогливістю до себе, невтомністю та вірою в те, що саме щоденна сумлінна праця є запорукою поступу науки й розвитку держави.

Добрый, щедрый, ввічливий, у щоденному спілкуванні відкритий, щирий і доступний, він завжди готовий допомогти, підтримати. Його вміння об'єднувати людей і створювати доброзичливу атмосферу в колективі відіграло важливу роль на всіх посадах, які він обіймав. Водночас він турботливий чоловік і батько.

Дружина Ігоря Михайловича, Ганна Михайлівна, присвятила себе педагогічній праці. У родині виросли двоє дітей: син Олег, який реалізувався у сфері програмування, та донька Олесь, що продовжила освітянські традиції. Ювіляра вирізняють глибока любов до рідної землі й села, де минули його дитинство і юність, шанобливе ставлення до пам'яті батьків, щира повага

до земляків, однокласників і друзів. Попри напружений ритм наукової й громадської діяльності, Ігор Михайлович завжди знаходить час для поїздок у рідні місця. З особливим трепетом він повертається «на Солокію» – туди, де минули його дитинство й юність, де формувався характер і зароджувалася любов до пізнання світу. Для нього ці поїздки – не просто відпочинок, а духовне повернення до витоків, до джерела внутрішньої сили. Прогулянки берегами Солокії, зустрічі з односельцями, спогади про батьків і шкільні роки наповнюють його особливим світлом і наснагою. Саме тут, серед знайомих краєвидів і щирих людей, він відчуває глибокий зв'язок із рідною землею, який проніс через усе життя.

Свій 75-річний ювілей Ігор Наумко зустрів у розквіті сил – із новими творчими планами та науковими ідеями. Авторитетний дослідник і досвідчений організатор науки, він здобув заслужену повагу української геологічної спільноти як гідний продовжувач традицій Учителя – професора Володимира Антоновича Калюжного. Символічно, що його життєвий і професійний шлях тісно переплівся з історією Інституту: разом із становленням і розвитком Інституту з 1951 року зростав і формувався, як Людина й Учений, сам ювіляр!

Колектив відділу геохімії глибинних флюїдів ІГГК НАН України, високо цінуючи Ігоря Михайловича як талановитого вченого, принципову, порядну й доброзичливу людину, щиро вітає його з ювілеєм. Бажаємо міцного здоров'я, родинного тепла, нових творчих звершень й подальших здобутків на благо української науки.

Наукова геологічна спільнота з великою шаною відзначає світлий ювілей Ігоря Михайловича Наумка – знаного ученого, творчу і непересічну особистість, чуйну, добру та порядну людину, патріота й громадянина. Щиро вітаємо його з ювілеєм і зичимо доброго здоров'я, довгих років життя, щастя та любові рідних і близьких, поваги колег та друзів, успішного втілення наукових ідей і нових звершень на благо розвитку науки в Україні.

***Дирекція Інституту геології і геохімії
горючих копалин НАН України,
відділ геохімії глибинних флюїдів,
редакційна колегія журналу***